

טיוב והתאמה של מערך המדידה של הרשות הלאומית לביטחון קהילתי ביישובים הבדואיים בנגב ייעוץ מבוסס מחקר לרשות הלאומית לביטחון קהילתי, מחוז דרום

יעל ליטמנוביץ ארוא מג'אדלה דפנה הרן

הדוח כולל תקציר
בשפה הערבית

המחקר הוא חלק מסדרת מחקרי תוכנית החומש לפיתוח כלכלי חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב 2017-2021 אשר בוצעו בשיתוף האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר): חני מנור
תרגום לערבית (תקציר): ג'לאל חסן
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

המחקר הוזמן על ידי אגף בכיר לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | תמוז תשפ"ג | יולי 2023

על מחקר תוכנית החומש (2017-2021) לאוכלוסייה הבדואית בנגב

מחקר תוכנית החומש נערך במימון משותף של האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ושל מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. המחקר נמשך שלוש שנים וחצי וכלל מחקרי משנה במגוון נושאים ובהם חינוך, ילדים עם מוגבלויות, תעסוקה והרשויות המקומיות. כמו כן כלל המחקר מחקרי משנה בנושאי רוחב כמו מערך תוכניות העבודה אשר ליווה את תוכנית החומש; הערכים, הכוחות והאתגרים בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב ומנהיגיה; ותמונת מצב של האוכלוסייה הבדואית בנגב – מדדים נבחרים. מלבד זאת שולב במחקר דוח הערכה כוללת של תוכנית החומש.

המחקר נעשה בשיתוף בין האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ובין מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. אנשי האגף הובילו את התוויית נושאי המחקר ונתנו משוב למחקרים עצמם. מכון ברוקדייל תכלל את המחקר ואחראי מקצועית לביצועו.

את הדוחות שפורסמו במסגרת מחקר תוכנית החומש אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון:

<https://brookdale.jdc.org.il/publication/bedouin-population-five-year-plan/>

תקציר

הרשות הלאומית לביטחון קהילתי (להלן: **הרשות**) פועלת ברשויות מקומיות ברחבי הארץ למניעת אלימות, עבריינות והתנהגות אנטי חברתית וכן למאבק בשימוש בסמים ובאלכוהול. צוות אוכלוסייה ערבית במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל ערך ייעוץ מבוסס מחקר עבור מחוז דרום של הרשות בנוגע לפעילותה בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב. הייעוץ נערך במהלך 2022 כחלק מן המחקר המלווה לתוכנית לפיתוח כלכלי-חברתי של האוכלוסייה הבדואית בנגב (2017-2021). מטרת הייעוץ הייתה לסייע לרשות לטייב את מערך המדידה שלה ואת תהליכי המדידה שהיא מבצעת כדי לשפר את יכולתה לבחון בחינה ממוקדת את השפעות עבודתה על אוכלוסיית היעד.

בדוח מוצגים שני תוצרים. התוצר הראשון מספק מבט כוללני על אופני המדידה הקיימים ברשות, ומציע מסגרת מותאמת למדידה בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב. בדוח מתוארים אתגרי המדידה ברשות לצד התועלת הפוטנציאלית של אימוץ מדידה שוטפת ככלי ניהולי מקצועי. בתוך כך מוצעת גישת מדידה כוללת המתבססת על תפיסה אקולוגית של פעילות הרשות. הדוח ממפה את פעילותה של הרשות בארבעה מרחבי השפעה: המרחב הביתי, המרחב הבית ספרי, המרחב הקהילתי והמרחב היישובי. מוצע לבחון את מצבם של היישובים הבדואיים בנגב על פי מטרות הליבה של הרשות באמצעות 'מכות חום' – מדידה חזותית שמאפשרת להעריך את מידת ההתקדמות למטרות בכל מרחב – מאדום (מרחב שאינו מטופל כנדרש – רמת סיכון גבוהה) עד ירוק (מרחב המטופל היטב – רמת סיכון נמוכה). נוסף על כך מוצעת מסגרת תאורטית של מסוגלות קולקטיבית כדי למקד את פעילות הרשות ולאמוד את תוצאות פעילותה.

התוצר השני הוא מיפוי מערך המדדים של הרשות באוכלוסייה הבדואית בנגב וגיבוש המלצות לטיובו. בתוך כך נבחנות בדוח מגוון התוכניות המופעלות על ידי הרשות בכל אחד מארבעת מרחבי השפעה שצוינו לעיל. עבור כל אחת מן התוכניות נסקרים המדדים הקיימים (היכן שישנם כאלה), ומוצגים ממצאי המחקר בנוגע לאפיון הפעילות הקיימת ונתיבי השפעה אפשריים. על סמך ממצאים אלו כמו גם על סמך הספרות התאורטית והמקצועית בתחום מוצגת בחינה ביקורתית של איכותם של המדדים הקיימים, ומוצעים דיוקים למדדים אלו (מדדים מטויבים) וכן מדדים נוספים שאינם בנמצא כיום (מדדים חדשים).

לבסוף נסקרות ארבע זירות ארגוניות שיש להתמקד בהן כדי לקדם תוכנית עבודה על בסיס ההמלצות הנוגעות למדדים: מחוז דרום (הכשרת כוח אדם); הקהילה (שיתוף ציבור); המטה (הקמת מערך מדידה תומך והתאמה לשונית של כלי המדידה); והזירה הארצית (הסרת חסמים בירוקרטיים וגיוס הון פוליטי).

רקע לייעוץ, מטרתו ושיטת הפעולה

הרשות הלאומית לביטחון קהילתי (להלן: הרשות) פועלת למניעת אלימות והתנהגות אנטי-חברתית, וכן למאבק בשימוש בסמים ובאלכוהול¹. הרשות הוקמה בשנת 2018 כגוף לאומי מקצועי מתוקף החלטת ממשלה. היא פועלת ברשויות המקומיות ברחבי הארץ ומפעילה מגוון תוכניות באמצעות מנהל יישובי שמנחה צוותים מקצועיים. ברשות יש כיום בסיס למערך מדידה שמקיף את רוב התוכניות הפסיכו-סוציאליות שכלולות בפעילותה ברחבי הארץ. במסגרת הפעילות ביישובי האוכלוסייה הערבית במחוז דרום אחראית הרשות לביטחון הקהילתי בתשע רשויות מקומיות ואזוריות, שבכולן מתגוררת אוכלוסייה בדואית.² צוות אוכלוסייה ערבית במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל ערך ייעוץ מבוסס מחקר עבור מחוז דרום של הרשות **שמטרת העל שלו הייתה לסייע לרשות להתאים ולטייב את המדידה הקיימת בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב**. הייעוץ נערך במהלך 2022 כחלק מן המחקר המלווה לתוכנית לפיתוח כלכלי-חברתי של האוכלוסייה הבדואית בנגב (2017-2021).

התאמת מערך המדידה נדרשת מכמה סיבות. ראשית, במשך השנים חלו שינויים בהיקף התוכניות הפועלות מטעם הרשות, בסוג התוכניות ובאופן שבו הן מיושמות בשטח. שנית, ההקשר החברתי-תרבותי שבו מתנהלים חיי הקהילה של האוכלוסייה הבדואית בנגב – שהיא קבוצת מיעוט – שונה מזה של אוכלוסיית הרוב בישראל. שלישית, המציאות הכלכלית-חברתית משפיעה הן על מספר הילדים ובני הנוער המצויים במצבי סיכון ולכן מהווים קהל יעד להתערבות הרשות, הן על משאבי השלטון המקומי. לבסוף, האלימות הגואה בחברה הערבית בכללותה יוצקת משמעות יתרה לתפקיד הרשות ומעצימה את אחריותה לפעול להשגת מטרותיה.

בתהליך הייעוץ נעשה שימוש בשיטות מחקר מגוונות לאיסוף נתונים ולמיפוי ידע ארגוני כגון ניתוח תוכניות עבודה ומסמכי מדיניות וראיונות עם אנשי מטה ברשות, עם נציגים משדרת הניהול המחוזית והמקומית ועם גורמי שטח. צוות הייעוץ מיפה וניתח את התוכניות הקיימות ואת המדדים שהרשות נעזרת בהם כיום. על סמך זאת גובשו שתי המלצות לשיפור מלאכת המדידה: (1) יצירת מסגרת ארגונית למדידה והערכה שבבסיסה תפיסה כוללת ואקולוגית; (2) טיוב מערך המדדים.

¹ המידע המובא בכרך זה נאסף בראיונות עם אנשי המטה הארצי והמחוזי של הרשות לביטחון קהילתי.

² בדוח זה משמשים המינוחים האלה לציון צורות התיישבות של האוכלוסייה הבדואית בנגב: שמונה-עשר היישובים ברשויות המקומיות (עיר, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות); ריכוזי מגורים בלתי מוסדרים: מגורים מחוץ לשמונה-עשר היישובים. הרשות מספקת שירותים גם לבדואים המתגוררים בריכוזי מגורים בלתי מוסדרים וצורכים שירותים ממשלתיים בתחומי שמונה-עשר היישובים, לדוגמה תלמידים שנוסעים ממקום מגוריהם לבתי ספר יסודיים ותיכונים.

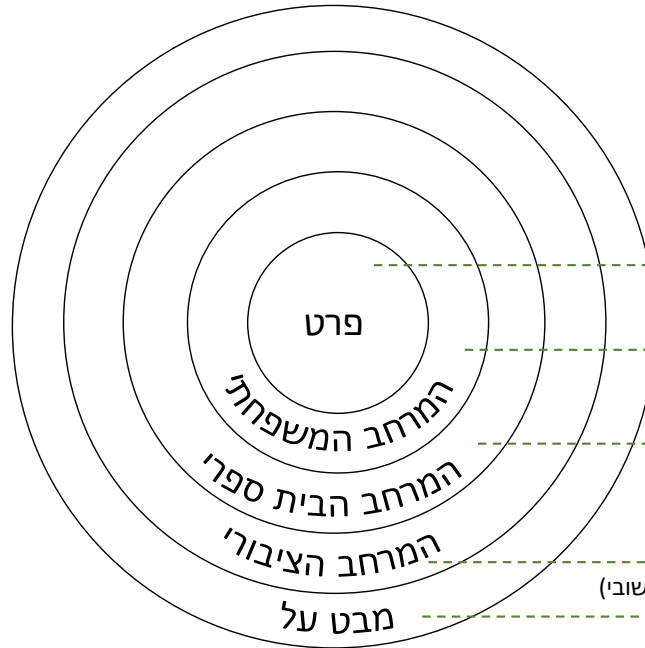
המלצה 1: אימוץ תפיסת כוללנית ואקולוגית לצורך מדידה והערכה

המחקר שנערך אִפְשֵׁר לִמְכּוֹת אֶת מִטְרֹת הַרְשׁוֹת בַּמְחֹז דְרוֹם וְאֶת הָאֲתֵגְרִים שְׁעִימָם הֵיא מִתְמַוֹדֶדֶת. בַּהֲתַבְסֵס עַל הַמִּיפּוּי מוֹצֵע לִמְצַב מַחֲדָשׁ אֶת פְּעִילוֹת הַרְשׁוֹת: לֹא בַתּוֹר "בֵּית" לַכְּמָה הַתְּעַרְבוּיֹת מִקְבִּילוֹת וּבִלְתִּי-תְלוּיֹת אֲלֵא בַתּוֹר מַכְלּוֹל סִינְרֵגְטִי שֶׁל הַתְּעַרְבוּיֹת שְׁמוֹעֲבֵרוֹת עַל יְדֵי גּוֹרְמִים שׁוֹנִים לַקְּהֵלִים מְגוּוֹנִים תּוֹךְ קִידוּם מְשׁוֹתֵף שֶׁל מִקְבָּץ מִטְרֹת. לְפִיכֵךְ מוֹמַלֵץ שְׁגָם תְּפִיסַת הַמְדִידָה תִּהְיֶה כּוֹלְלִנִית. צוּוֹת הַמַּחְקֵר סְבוֹר כִּי בְּכּוּחָהּ שֶׁל מְדִידָה בְּאַרְגוֹן לַהֲפּוֹךְ לַכְּלִי נִיהוּלִי שְׁבֵאֲמַצְעוֹתוֹ יִחַדְדוּ לַעֲצָמָם עוֹבְדִים בְּדֵרָגִים שׁוֹנִים אֶת מִטְרֹת הַתּוֹכְנִיּוֹת הַשׁוֹנוֹת וְכֵךְ יִדְיִיקוּ וְיִשְׁפְּרוּ אֶת יִישׁוּם הַתּוֹכְנִיּוֹת בְּפוֹעַל. הַמְסַגֵּר הַתְּאֹרֶטִית הַמּוֹתְאֵמֶת אֲשֶׁר מוֹמַלְצַת בְּדוּחַ עֲשׂוּיָה לַתְּקֵף מְגוּוֹן מְדִדִים וְלִסְיִיעַ בַּהֲכּוּוֹנַת פְּעִילוֹת הַמְחֹז.

בַּתּוֹר בְּסִיס לַמְּעַרֵךְ הַמְדִידָה מְמַלִּיץ צוּוֹת הַמַּחְקֵר לְאַמֵץ מוֹדֵל אֶקוֹלוֹגִי הַמְּבּוֹסֵס עַל הַתְּפִיסָה שֶׁהַתְּפַתְחוֹת הָאָדָם בְּכֹל שְׁלִבֵי חַיִּי מוֹשַׁפְעַת מִמְעַגְלִים הוֹלְכִים וְגַדְלִים שֶׁל הַסְּבִיבָה הַמְּקִיפָה אוֹתוֹ: הַחֵל בַּתָּא הַמְּשַׁפְּחֵתִי, עֲבוֹר בַּקְּהִילָה הַמְּקוֹמִית, וְכֹלָה בַּחֲבֵרָה וּבַמְּדִינָה. מְעַגְלִים אֵלּוּ מְאַפְשְׂרִים לְבַחֹן אֶת הָאָדָם כְּמוֹקֵף בְּמַעֲרָכוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁמְשַׁפְּיעוֹת עֲלָיו וְבָהּ בַעַת מוֹשַׁפְּעוֹת מִמֶּנּוּ. מוֹמַלֵץ אִם כֵּךְ לִמְכּוֹת אֶת כֹּלל הַתּוֹכְנִיּוֹת וְהַפְּעִילוּיֹת שֶׁל הַרְשׁוֹת לַמְּעַגְלִים מִתְּרַחֲבִים מִרְמַת הָאָדָם עַד לְרֵמַת הַמְּדִינָה וְלַמְּקָם כֹּל תּוֹכְנִיּוֹת עַל אֶחָד מִמְעַגְלֵי הַשַּׁפְּעָה כְּדֵי לְיַצוֹר 'מְכּוֹת חוּם' (ר' **תְּרַשִּׁים א'**): מְדִידָה חֲזוֹתִית שְׁמֵאֲפַשֶׁרֶת לַהֲעַרִיךְ אֶת מִידַת הַהֲתַקְדְּמוֹת בְּכֹל מִרְחָב מְאֹדוּם (מִרְחָב מוֹזַנְחָה אוֹ שְׁאִינוֹ מְטוֹפֵל כְּנֹדֶרֶשׁ – רֵמַת סִיכּוֹן גְּבוּוּהָ) עַד יֵרוֹק (מִרְחָב הַמְּטוֹפֵל הֵיטֵב – רֵמַת סִיכּוֹן נְמוּכָה). הַסְּתַכְלוֹת זֹאתִי עַל מְטָה הַמְּחֹז וְלִמְנַהֲלִים הִישׁוּבִיִּים לְקַבֵּל תְּמוֹנַת מְצַב הַמְּתַעַדְכְּנַת עַל בְּסִיס רְבִיעוֹנִי, חֲצִיוֹנִי אוֹ שְׁנַתִּי (תְּלוּי בַּמְּדָד) וְכֵן תִּתְרוֹם לַהֲבִנָּה טוֹבָה יוֹתֵר שֶׁל הָאֲתֵגְרִים וְהַצְּלָחוֹת שֶׁל כֹּל אֶחָת מִן הַתּוֹכְנִיּוֹת, לְכוּוֹנוֹן פְּעִילוֹתֶיהָ שֶׁל הַרְשׁוֹת וְלִיעוּל הַהֲנַחְיָה שֶׁל הַצּוּוֹת הַמְּקַצְעִי.

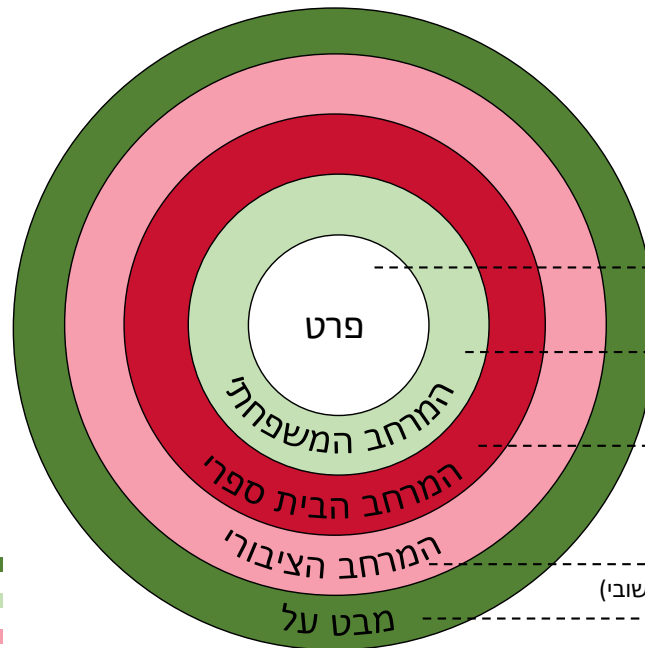
הַרְשׁוֹת פּוֹעֵלֶת לְשִׁיפּוֹר הַבֵּיטְחוֹן הָאִישִׁי וְהַקְּהִילִיתִי בְּמִרְחָב הָאִישִׁי, הַבֵּיתִי, הַבֵּית סִפְרִי וְהִישׁוּבִי. כְּדֵי לְאַפְשֵׁר לְמוֹבִילֵי הַתּוֹכְנִיּוֹת לְזַהוֹת מִרְחָבִים שְׁבֵהֶם הַפְּעִילוֹת מְשַׁפְּיעָה עַל מִטְרֹת אֵלּוּ כְּדֵי לְסַמֵּן מְסַפֵּר מְצוּמָצָם שֶׁל מְדִדִים (פְּרִיטִים, מְמוּצֵע שֶׁל סוֹלֵם אוֹ מִקְבָּץ מְדִדִים רְלוּוֹנְטִי) בַּתּוֹר 'מְדִדֵי אִינְדִיקַצִיָּה'. שִׁינוּי בַּמְּדִדִים אֵלּוּ, שְׁבֵאֹפֵן תְּאֹרֶטִי וּמַעֲשֵׂי קְשׁוּרִים קֶשֶׁר הַדּוֹק לַמִּטְרֹת הַלִּיבָה, מְאַפְשֵׁר לַהֲתַרְכֵּז בַּעֲשִׂיָּה הַמְּשַׁמְעוֹתִית בִּיּוֹתֵר וּלְבַחֹן אֶת הַשַּׁפְּעָתָה. מִפַּת הַחוּם שֶׁל הַתּוֹכְנִיּוֹת "תִּיצַבַּע" בִּירוֹק כְּאֲשֶׁר הַמְּדִדִים יַעֲיִדוּ עַל הַגְּבֵרַת מוֹגְנוֹת וּבֵיטְחוֹן אוֹ עַל שִׁינוּי לְטוֹבָה בַּמְּדִדֵי 'פְּרוֹקְסִי' (כְּאֵלָה שֶׁעֲשׂוּיִים לַהֲשַׁפִּיעַ בְּטוּוּחַ הָאֲרוֹךְ גַּם אִם הַשַּׁפְּעָתָם אִינָה נְצַפִּית בְּטוּוּחַ הַקְּצָר). מִפַּת הַתּוֹכְנִיּוֹת "תִּיצַבַּע" בְּאֹדוּם כְּאֲשֶׁר הַמְּדִדִים יַעֲיִדוּ עַל צוּרֵךְ לְשַׁכֵּר אֶת מְצַב הַמוֹגְנוֹת וְהַבֵּיטְחוֹן (כְּלוֹמֵר יַחּוּל שִׁינוּי לְרַעָה בַּמְּדִדֵי הַפְּרוֹקְסִי). מוֹצֵע לַהֲתַמְקֵד תְּחִילָה בְּבַחִינָה שֶׁל כֹּל יִישׁוּב בְּפִנֵי עֲצָמוֹ. פְּעִילוֹת הַמִּיפּוּי הִישׁוּבִית תְּהוּוּה אֶת בְּסִיס הַמְּדִידָה. בִּיצוֹע הַמִּיפּוּי שֶׁל כֹּל קְהִילָה יִצְרִיךְ סִיוֵע מִמְּשֵׁאבֵי הַקְּהִילָה וְיִיעוּץ אֲרֹגוֹנִי.

תרשים א': דגם בסיסי של 'מפת חום' שבנויה על מיפוי תוכניות כחלק ממודל אקולוגי

1. מיפוי קהילתי-אקולוגי של תוכניות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי

- פרט: ילדים ומבוגרים ביישובים הבדואיים בנגב
- מרחב משפחתי: טיפול עו"ס משטרה באלימות במשפחה
- מרחב בית ספרי: פעילות רכזי מוגנות עם ילדים ונוער בסיכון
- מרחב ציבורי: פעילות רכזי פנאי, עבודה קהילתית, עבודה על פתרון סכסוכים אלימים/גישור
- מבט על: היישוב והקהילה (מנהל יישובי)

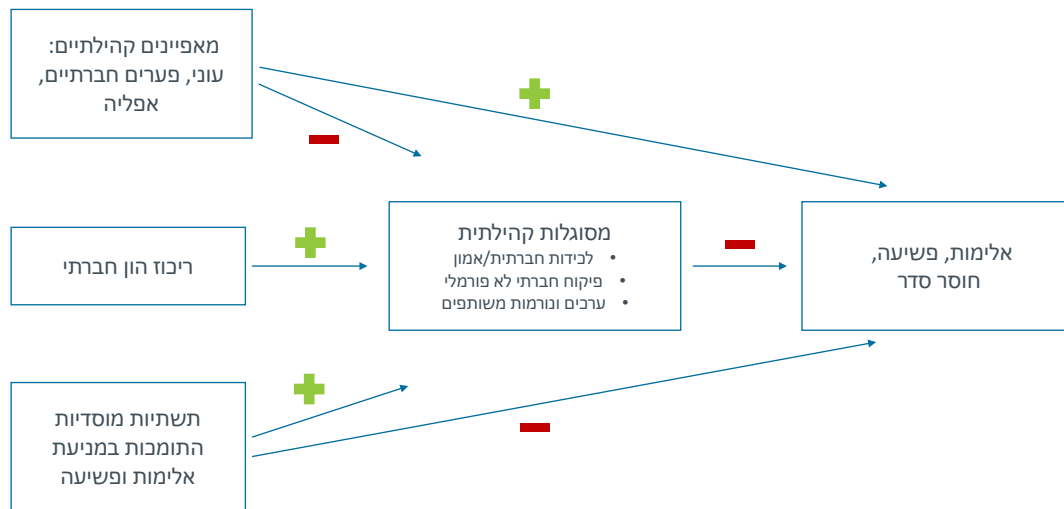
2. מיפוי קהילתי-אקולוגי של תוכניות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי

- פרט: ילדים ומבוגרים ביישובים הבדואיים בנגב
- מרחב משפחתי: טיפול עו"ס משטרה באלימות במשפחה
- מרחב בית ספרי: פעילות רכזי מוגנות עם ילדים ונוער בסיכון
- מרחב ציבורי: פעילות רכזי פנאי, עבודה קהילתית, עבודה על פתרון סכסוכים אלימים/גישור
- מבט על: היישוב והקהילה (מנהל יישובי)

- ירוק: עמידה ביעדי מדדי המוגנות
- ירוק בהיר: שינוי לטובה במדדי המוגנות
- אדום בהיר: שינוי לרעה במדדי המוגנות
- אדום: מצב מדדי המוגנות דורש תגובה מיידית

כדי לשפר את מערך המדידה ולהפוך אותו לרלוונטי יותר לפעילות הרשות מומלץ להוסיף ממד של 'מסוגלות קולקטיבית' (collective efficacy) כאחד ממדדי השינוי וגם כתפיסת פעילות ('ר' **תרשים ב'**). מסוגלות קולקטיבית היא תוצר של אמון בין חברי הקהילה ושל נכונותם לנקוט צעדים פעילים כדי להתמודד עם בעיות המטרידות את הקהילה. ככל שהמסוגלות הקולקטיבית גבוהה יותר כך רמות האלימות והפשעה נמוכות יותר. ראיות אמפיריות מן הספרות המקצועית מצביעות על הישימות והיעילות של תוכניות קהילתיות להגברת מסוגלות קולקטיבית מחד גיסא ולהפחתת אלימות מאידך גיסא. מן המחקר הנוכחי עולה כי ישנה הלימה בין תפיסת העולם של המסוגלות הקולקטיבית ובין המטרות שהרשות חותרת אליהן ואופני פעילותה. לכן הוספת המסוגלות הקולקטיבית כתחום מדיד במעגלי העשייה השונים של הרשות עשויה לסייע בהכוונה ובמיקוד של התוכניות לקידום מסוגלות קולקטיבית ובתוך כך לתרום לצמצום האלימות והפשעה בטווח הרחוק.

תרשים ב': מודל השפעה של מסוגלות קולקטיבית

מקור: Sampson, R. J. (2008). Collective efficacy theory: lessons learned and directions for future inquiry. In F. T. Cullen, J. P. Wright, & K. R. Blevins (Eds.). *Taking stock: the structural status of criminological theory* (pp. 149-167). Routledge

המלצה 2: טיוב מערך המדדים

בצד הצעת שינוי התפיסה בנוגע למדידה, בדוח ממופה מערך המדדים הקיים ומובאות המלצות לטיובו. בתוך כך נסקרות כלל התוכניות המופעלות על ידי הרשות בארבעה מרחבי השפעה: המרחב המשפחתי – תוכנית ע"ס משטרה; המרחב הבית ספרי – תוכנית מדריכי מוגנות; המרחב הציבורי – תוכנית מדריכי פנאי; מגשרים בסכסוכים ופעילות קהילתית נוספת; והמרחב היישובי – מבט על. לכל אחת מן התוכניות מתוארים המדדים הקיימים (היכן שישנם כאלה), מאופיינת פעילותה של התוכנית, ונבחן הקשר בינה ובין מטרות הליבה של הרשות. על סמך ממצאים אלו כמו גם על סמך הספרות התאורטית והמקצועית בתחום נבחנת הרלוונטיות של המדדים הקיימים למטרות הליבה ולפעילויות של הרשות, ומוצעים דיוקים למדדים אלו (מדדים מטויבים) וכן מדדים נוספים שאינם בנמצא כיום (מדדים חדשים). בנוגע לכל אחת מן התוכניות שנבחנו כולל הדוח לוח המסכם את המדדים שמוצע להשאיר, לטייב ולהוסיף.

לדוגמה, לתוכנית מדריכי המוגנות, שנחשבת לתוכנית דגל של הרשות, מוצע:

1. לוותר על מדד שבוחן הפניה ליועצות בית ספריות כמדד תפוקה משום שמדובר במשאב מוגבל מאוד בבתי הספר התיכוניים ברשויות הבדואיות ולכן מדריכי המוגנות משתדלים להשתמש בו במשורה.
2. לטייב מדד תפוקה שמעריך את היקף הפעילות של המדריך עם נוער בסיכון כך שיתמקד בבחינת המידה שבה פעילותו של מדריך המוגנות עם קבוצה זו היא רכיב מרכזי בעבודתו (השקעה נכונה של משאבים).
3. להוסיף מדד תוצאה שבוחן את השפעת הפעילות על נערות ונערים שנמצאים עם המדריך בקבוע כדי לבחון שיפור במוגנות ובסיכון של קבוצה זו.

לבסוף ממופות בדוח **ארבע זירות ארגוניות** שיש להתמקד בהן כדי לקדם תוכנית עבודה על בסיס ההמלצות. הפעילות בזירות אלו תתרום לאימוץ נורמות של מדידה סדירה במחוז דרום של הרשות.

1. פיתוח הון אנושי במחוז דרום: מן הראיונות עם אנשי המפתח ברשות עלה כי יש להם נכונות להתגייס למאמץ של מדידה והערכה וכן יכולות ביצוע מתאימות. עוד עלה שתידרש הכשרה של בעלי התפקידים השונים כדי לסייע להם למדוד מדידה מושכלת ויעילה. פרט לתרומה הניהולית של מהלך המדידה, אפשר שהוא יתרום גם לחיזוק מיומנויות תכנון ומדידה של כוח האדם המועסק ברשות.
2. הקהילה: מן הראיונות עלה שיש פוטנציאל לשיתוף פעולה עם כלל הקהילה, עם קהילת השותפים (למשל צוות בית ספר) ועם הלקוחות (למשל הורי התלמידים) לטובת הצלחת המדידה.
3. רמת המטה:

א. הקמת מערך מדידה: יש לשקול הקמת מערך תומך למדידה ברמת המטה של הרשות כדי להבטיח שמירה על כללי האתיקה, אחסון נאות של המידע, אבטחת פרטיות והגנה על המשתתפים והשותפים, לשם יצירת אמון שהוא תנאי מקדים למדידה מהימנה ולשיתוף פעולה.

ב. שפת המדידה: תרגום של כלל מערך המדידה לערבית נחוץ כדי להופכו לנגיש ובר-יישום.

4. הזירה הארצית: בממשלה ובשירות הציבורי יש הסכמה רחבה בנוגע לצורך למגר את האלימות בחברה הערבית. אולם המידע הנחוץ לנקיטת פעולה מבוססת ראיות אינו זמין במשרדי ממשלה (כמו משרד החינוך) ובגופים סטטוטוריים (כמו המשטרה) מסיבות בירוקרטיות. אפשר לנצל את הקונצנזוס הפוליטי בעניין לשם הנגשת המידע הרלוונטי והסרת חסמים בירוקרטיים.

דוח זה מתווה תוכנית אב למדידה מותאמת של פעילות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי ביישובי האוכלוסייה הבדואית בנגב. חשוב להבהיר שזהו שלב ראשון בתהליך של הטמעת שגרות מדידה לטובת חיזוק פעילותה של הרשות והגברת השפעתה. נדרשות פעילויות ארגוניות נוספות כדי להוציא תוכנית מתאר זו אל הפועל: עבודה אסטרטגית של המטה המחוזי והארצי כדי להקצות משאבים ולהציב יעדים הדרגתיים לעבודה; פיתוח מקצועי של חלק מן המדדים כדי להפוך אותם לשמישים ומותאמים; הכשרת צוות לאיסוף נתונים; הקמת מערך לאיסוף נתונים בשפה הערבית; והסרת חסמים בירוקרטיים.

תוכן העניינים

1	1. רקע – הרשות הלאומית לביטחון קהילתי במחוז דרום
1	1.1 פעילות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי ביישובי האוכלוסייה הבדואית בנגב
1	1.2 הצורך בהתאמת מערך המדידה של הרשות לאוכלוסייה הבדואית בנגב
3	2. מטרת הייעוץ ושיטת הפעולה
4	3. הצעה לתפיסת מדידה והערכה של פעילות הרשות
4	3.1 בסיס תאורטי ומתודולוגי לתפיסה המוצעת
5	3.2 הזירה הארגונית של מדידה במחוז דרום: מאתגר להזדמנות
5	3.3 תפיסה אקולוגית: מרחבי השפעה
8	3.4 מסוגלות קולקטיבית כמדד לפעילות הרשות
10	4. טיוב מערך המדדים לתוכניות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי
10	4.1 המרחב הביתי: תוכנית עו"ס משטרה
14	4.2 המרחב הבית ספרי: תוכנית מדריכי מוגנות
23	4.3 המרחב הקהילתי
33	4.4 המרחב היישובי: מבט על
36	5. אתגרים והזדמנויות לטיוב המדידה ברשות הלאומית לביטחון קהילתי
38	6. מגבלות המחקר
39	7. סיכום
40	עוד פרסומים של המכון בנושא
41	מקורות
45	נספח א': פריטים מתוך שאלון מדידה לתוכנית עו"ס משטרה
48	נספח ב': שאלונים למדדי תוצאה של תוכנית 'אתגרים'

רשימת לוחות

10	לוח 1: מדדים קיימים להערכת התוכנית 'עו"ס משטרה'
12	לוח 2: סיכום המדדים המוצעים להערכת התוכנית 'עו"ס משטרה'
16	לוח 3: מדדים קיימים להערכת התוכנית מדריכי מוגנות
20	לוח 4: סיכום המדדים המוצעים להערכת התוכנית מדריכי מוגנות
25	לוח 5: מדדים מוצעים להערכת תוכניות חינוך בלתי פורמלי באוכלוסייה הבדואית בנגב
26	לוח 6: סיכום המדדים המוצעים להערכת התוכנית מדריכי פנאי

- 30 לוח 7: סיכום המדדים המוצעים להערכת התוכנית מגשרים/רכזי קהילה
- 32 לוח 8: סיכום המדדים המוצעים להערכת מסוגלות קולקטיבית בקהילה
- 35 לוח 9: סיכום המדדים המוצעים לבחינת מוגנות ותחושת ביטחון ביישוב במבט על

רשימת תרשימים

- 5 תרשים 1: מודל המערכות האקולוגיות
- 7 תרשים 2: דגם בסיסי של 'מפת חום' שבנויה על מיפוי תוכניות כחלק ממודל אקולוגי
- 9 תרשים 3: מודל השפעה של מסוגלות קולקטיבית